

Skärpt exportkontroll av krigsmateriel

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 11 november 2017 att ge försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2017/18:23 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel och eventuella följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Försvarsutskottet begränsar sitt yttrande till främst försvars- och säkerhetspolitiska aspekter på propositionen.

Med anledning av propositionen har det väckts tre följdmotioner (SD, MP, V). Försvarsutskottet bedömer att dessa tar upp frågor som ligger utanför utskottets beredningsområde, varför yttrandet inte omfattar dessa motioner.

I yttrandet finns två särskilda yttranden (SD, V).

Utskottets överväganden

Propositionen

De senaste decenniernas utveckling på de utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska områdena har inneburit att förutsättningarna för och kraven på den svenska kontrollen av exporten av krigsmateriel har förändrats.

För att möta denna utveckling föreslår regeringen i propositionen en anpassning av de principer som gäller för tillståndsprövningen och en mer heltäckande kontroll av krigsmateriel.

I propositionen föreslår regeringen att den mottagande statens demokratiska status ska utgöra ett centralt villkor vid tillståndsprövningen. Regeringen föreslår även att kraven på mottagarlandets respekt för de mänskliga rättigheterna skärps. Det ska vidare beaktas om utförseln eller utlandssamverkan skulle motverka en rättvis och hållbar utveckling i mottagarlandet. Regeringen klargör samtidigt vilka principer som framöver bör gälla för följdleveranser och internationella samarbeten, med anledning av de förändringar som har skett som en följd av försvarsindustrins internationalisering.

Regeringen lämnar i propositionen även förslag om hur öppenheten och transparensen kan förbättras på området samt om regler för en ökad tillståndsplikt och kontroll.

Slutligen föreslår regeringen att sanktionsavgifter ska ersätta vissa straffsanktioner för mindre allvarliga överträdelse av krigsmaterielagen, i syfte att åstadkomma ett effektivare sanktionssystem. Straffsanktioner behålls emellertid för de allvarligare överträdelserna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 15 april 2018.

Tidigare behandling

Försvarsutskottet har i yttrandet Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 (2016/17:FöU1y) yttrat sig om den av regeringen behandlade mål- och intressekonflikten mellan en rättvis och hållbar global utveckling och krigsmaterielexport. I yttrandet understryker utskottet vikten av att säkerställa Försvarsmaktens operativa förmåga och att möta de utmaningar som följer med försvarets stora omsättnings-, nyanskaffnings- och uppgraderingsbehov.

Utskottets ställningstagande

Försvarsutskottet välkomnar att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till ny krigsmaterielagstiftning. För att möta utvecklingen på de säkerhets- och försvarspolitiska områdena behövs en anpassning av de principer som gäller för tillståndsprövning och en mer heltäckande kontroll av

krigsmateriel. Att förslaget vilar på en bred parlamentarisk grund främjar långsiktighet och stabilitet inom området, vilket utskottet ser som mycket betydelsefullt.

Försvarsindustrin är sedan lång tid tillbaka en central del av den svenska säkerhets- och försvarspolitik. Ambitionen har varit att minimera beroendet av utländska leverantörer och ge Sverige möjlighet att i kris och krig tillverka, anpassa, underhålla och livstidsförlänga materiel för försvarets behov. Exporten av krigsmateriel har samtidigt varit ett led i att säkra kapaciteten att utveckla och producera materiel anpassad till den svenska försvarsmaktens behov. Strävan efter oberoende vad gäller tillgången till krigsmateriel för det svenska försvaret har sedan kalla krigets slut gradvis ersatts av ett växande behov av materielsamarbete med likasinnade stater. Som regeringen konstaterar så byggs Sveriges säkerhet solidariskt tillsammans med andra, och hot mot fred och säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer. Sveriges säkerhets- och försvarssamarbeten utvecklas därför tillsammans med Finland, de övriga nordiska länderna och de baltiska staterna, samt inom ramen för EU, FN, OSSE och Natos partnerskap. Därutöver är en stark transatlantisk länk avgörande för europeisk säkerhet.

Regeringen konstaterar vidare att deltagandet i internationella försvarsmaterielsamarbeten är av väsentlig försvars- och säkerhetspolitisk betydelse. Samarbetet med de nordiska länderna och de länder som är parter i det s.k. sexnationersavtalet, liksom samarbetet inom EU samt med USA och vissa andra etablerade samarbetsländer är av största intresse. Utskottet delar regeringens uppfattning om detta.

De senaste årens säkerhetspolitiska utveckling har förstärkt behovet av en inhemsk försvarsindustri med förmåga att utveckla materielsystem, och ett nära samarbete på försvarsmaterielområdet inom Europa och mellan Europa och USA. I synnerhet mer långvariga och strategiska samarbeten som syftar till utveckling och produktion av nya materielsystem är av säkerhetspolitisk betydelse. Europeiska kommissionen presenterade hösten 2016 en handlingsplan för försvar, som just syftar till att främja det europeiska försvarssamarbetet. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen har inneburit att försvarsindustrin i Sverige, precis som näringslivet i övrigt, är beroende av såväl utländska leverantörer som kunder. Detta beroendeförhållande är ömsesidigt. Utskottet delar regeringens bedömning att det ligger i Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska intresse att värna ett långsiktigt samarbete i materiel frågor med för oss viktiga samarbetsländer. Samarbetet bygger på såväl export som import av krigsmateriel. En internationellt konkurrenskraftig teknologinivå bidrar till att Sverige förblir intressant för sådant samarbete.

Regeringen redogör i propositionen också för exportens betydelse för Försvarsmaktens förmågeutveckling. Utskottet delar regeringens bedömning att exporten stärker den svenska industrins möjligheter att bibehålla en stark, konkurrenskraftig teknologinivå och därigenom den kompetens som krävs för att underhålla och vidmakthålla Försvarsmaktens materielsystem. Exporten kan också medföra möjligheter till kostnadsdelning och därmed lägre

kostnader för vidmakthållande och vidareutveckling för Försvarsmakten. Utskottet vill här påtala vikten av att leverantörerna kan ingå långsiktiga utfästelser om följdleveranser för att därigenom skapa förutsättningar att uppnå den leveranssäkerhet som varje anskaffande försvarsmakt är i behov av. Därmed ställer sig utskottet positivt till regeringens förslag om att följdleveranser även fortsättningsvis bör bedömas från fall till fall enligt propositionens angivna förutsättningar.

Utskottet konstaterar att en grundläggande utgångspunkt för statens eget engagemang i exportfrågor är att det finns en tydlig koppling till Försvarsmaktens operativa förmåga. I detta sammanhang vill utskottet framhålla vad regeringen sagt om att exportstödjande verksamhet bör utgå från en försvars- och säkerhetspolitisk helhetsbedömning som inbegriper konsekvenserna för Försvarsmakten, samt att verksamheten ska användas för att främja en kostnadseffektiv materielförsörjning och därmed bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga.

Sammanfattningsvis ställer sig utskottet positivt till propositionen utifrån de ovan redovisade aspekterna.

I övrigt har utskottet inget att anföra med anledning av propositionen.

Stockholm den 7 december 2017

På försvarsutskottets vägnar

Allan Widman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Allan Widman (L), Hans Wallmark (M), Peter Jeppsson (S), Lena Asplund (M), Alexandra Völker (S), Mikael Jansson (SD), Jan R Andersson (M), Kent Härstedt (S), Daniel Bäckström (C), Anders Schröder (MP), Lotta Olsson (M), Paula Holmqvist (S), Lotta Johnsson Fornarve (V), Mikael Oscarsson (KD), Mattias Ottosson (S) och Lena Emilsson (S).

Särskilda yttranden

1. Särskilt yttrande (SD)

Mikael Jansson (SD) anför:

Vi har i vår motion utvecklat vår bedömning av en rad frågor i proposition 2017/18:23 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel, såsom klassificering av krigsmateriel, demokratikriterium, riktlinjer för exportkontroll och PGU-kriterium.

Vi kommer att följa upp motionen i samband med beredningen av propositionen i utrikesutskottet.

2. Särskilt yttrande (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V) anför:

Vänsterpartiet var drivande bakom beslutet att skärpa regelverket för vapenexporten, och vi välkomnar att ett förslag nu läggs fram. Förslaget innebär vissa positiva förändringar när det gäller att tydliggöra regeringens ansvar för krigsmaterielexporten och en begränsning av definitionen av följdleveranser samt viss ökad insyn i exporten. Men vi menar att förslaget är otillräckligt och sannolikt kommer att göra liten skillnad när det gäller att begränsa exporten av krigsmateriel till diktaturer och stater som kränker mänskliga rättigheter samt när det gäller exportens negativa inverkan på en rättvis och hållbar utveckling.

Vänsterpartiet utvecklar motiven bakom denna bedömning i vår motion. Vi kommer att följa upp den i samband med beredningen av propositionen i utrikesutskottet.